

VRIJHEID, GELIJKHEID, BROEDERSCHAP

De Amerikaanse kolonisten waren naar aanleiding van verschillende grieven in opstand gekomen. Maar in deze tijd waren de grieven van de gewone Fransen heel wat ernstiger. De boeren moesten aan hun heren nog diensten bewijzen, hoewel deze heren al sinds lang geen enkele bescherming meer boden. De Franse industrie was ver op de Britse achtergeraakt en de Franse landbouw kon nauwelijks in de behoeften van de bevolking voorzien. De koningen van Frankrijk hadden vele rampzalige en kostbare oorlogen gevoerd en konden als resultaten daarvan slechts de omverwerping van de Franse macht in Indië en Canada aanwijzen.

De Franse wijsgeren hadden de noodzakelijkheid van een ingrijpende wijziging reeds ingezien. Voltaire had met de verdorven kerk en haar geestelijkheid de spot gedreven. Rousseau had over de verhouding tussen de staat en de burgers revolutionaire gedachten naar voren gebracht. Om een opstand te beginnen, was nog slechts een geschikte gelegenheid nodig.

Deze gelegenheid kwam in mei 1789, toen de Franse Staten-Generaal voor het eerst sedert 1613 bijeengeroepen werden om een middel te vinden om Frankrijk te redden van een bankroet, dat dreigde te volgen op de buitensporig kostbare oorlogen. De Staten-Generaal bestonden uit afgevaardigden van de "drie standen": adel, geestelijkheid en derde stand. Het werd spoedig duidelijk, dat de adel en de geestelijkheid het nooit met de derde eens zouden worden over de noodzakelijkheid, de Franse maatschappij te veranderen. Om deze reden riep de derde stand zichzelf in juni 1789 uit tot Nationale Vergadering en beloofde, niet eerder uiteen te gaan dan nadat zij Frankrijk een nieuwe grondwet zou hebben gegeven.

Door deze gang van zaken opgeschrikt, ontsloeg Lodewijk XVI Necker, één van degenen die verantwoordelijk waren voor de hervormingsgezinde gedachten op het gebied van de financiën. Het volk van Parijs beschouwde deze daad als een bedreiging voor al haar strevingen naar hervorming. Op 14 juli 1789 bestormde een grote menigte de Bastille, de gevangenis waarin zovele gewone mensen zonder vorm van proces door de adel waren opgesloten. Zelfs onder de mensen die sterke sympathieën hadden voor een hervorming langs grondwettelijke

weg, waren er vele die nu vreesden, dat een golf van anarchie over Frankrijk zou gaan. En inderdaad, naarmate de tijd vorderde splitsten de revolutionairen zich in gematigden en extremisten, die tot het uiterste wilden gaan. Reeds vroeg trachtte Mirabeau, de leider van de Derde Stand in de Staten-Generaal, Frankrijk naar het voorbeeld van Engeland tot een grondwettelijke monarchie, koninkrijk met een grondwet, om te vormen. Maar anderen spraken reeds over een republiek. Te Parijs bestond een gemeentebestuur onder de leiding van een burgemeester. De stedelingen hadden de Nationale Wacht gesticht, waarover Lafayette het bevel voerde. De nieuwe driekleurige vlag woei spoedig overal.

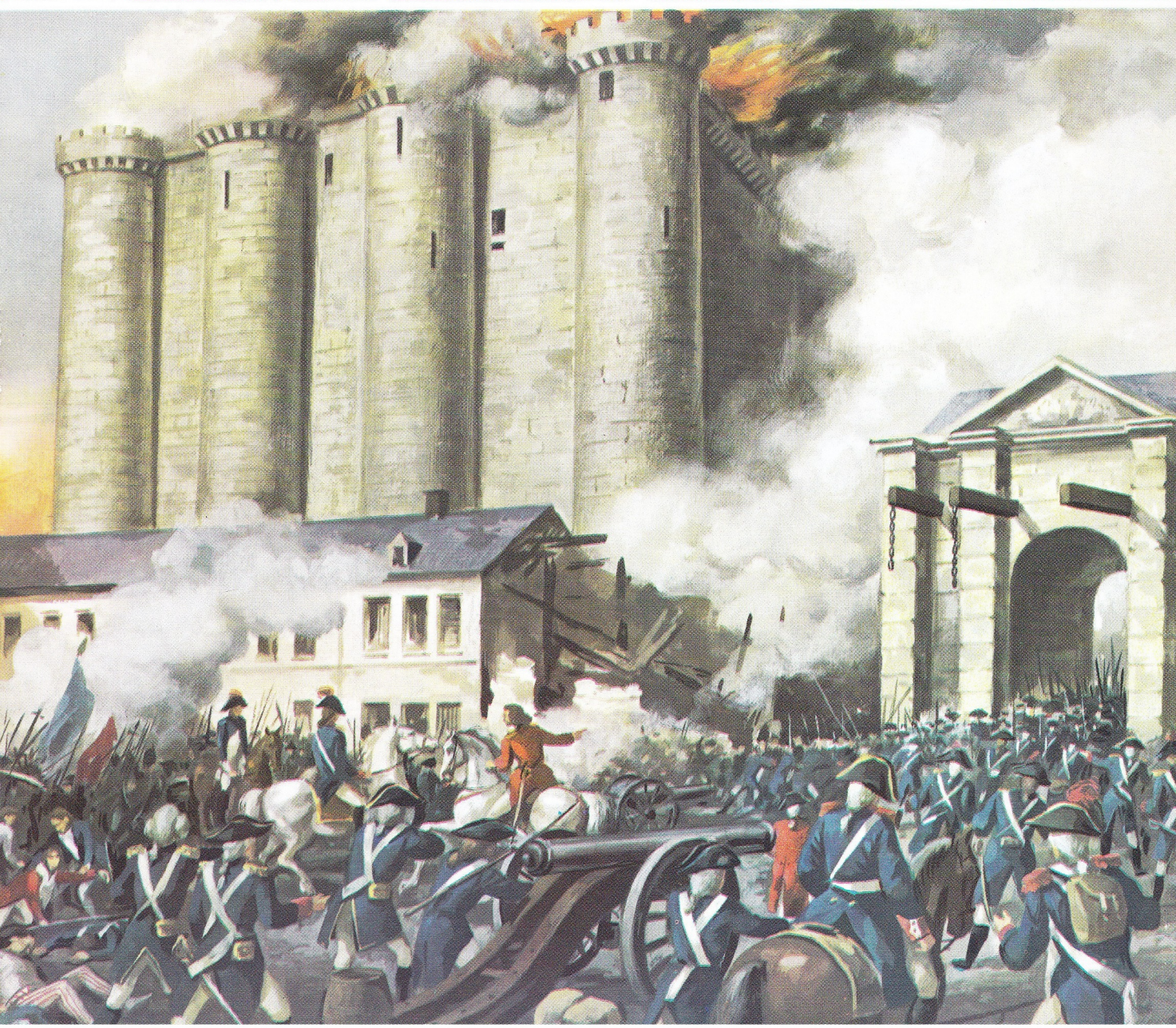
Bij het overlijden van Mirabeau, in 1791, vreesden de Europese heersers dat de Franse monarchie slechts weinig kansen meer had. Oostenrijk en Pruisen verklaarden te zullen optreden indien Lodewijk XVI niet al zijn bevoegdheden terug zou krijgen. Van toen afachtten de Fransen hun revolutie in gevaar. Ze besloten het initiatief te nemen en gewapende hulp te bieden aan elk ander volk, dat voor zijn vrijheid zou willen vechten. Ze waren bereid hun leuze: Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap naar andere landen over te brengen.

Hierna begonnen de Jacobijnen, de extremisten, (uitersten) de meer gematigde Girondijnen ver boven het hoofd te groeien. In 1792 dwong de Nationale Vergadering Lodewijk XVI de oorlog aan Oostenrijk te verklaren. Spoedig was toen Frankrijk in een oorlog gewikkeld met Oostenrijk en met Pruisen. Hoewel de Fransen hun vijanden te Valmy en te Jemappes versloegen, was de revolutie kennelijk in de hoek gedrongen.

De extremisten Robespierre, Danton en Marat veroverden de opperste macht en stelden het Terreurregime in. In het begin van het jaar 1793 werd de koning onder de guillotine ter dood gebracht. Sinds zijn poging van twee jaar daarvoor om Parijs te ontvluchten, was hij eigenlijk een gevangene geweest. Enkele maanden later deelde Marie Antoinette hetzelfde lot. Nog twee jaar lang zou de guillotine dagelijks in werking blijven voor aristocraten en anderen, die van gebrek aan sympathie voor de revolutie werden verdacht.

Pas in 1795 werd de Terreur definitief stopgezet. Een herziene grondwet kwam tot stand en de politieke aangelegenheden kwamen in handen van een kleine groep, die het Directoire werd genoemd.

Boven : Lodewijk XVI, Mirabeau en Robespierre. **Onder :** De bestorming van de Bastille.

Liberté, Égalité, Fraternité

Jean-Jacques Rousseau avait développé l'idée de la souveraineté du peuple, mais, à la veille de la Révolution, la monarchie française restait absolue. La noblesse et le clergé jouissaient de tous les privilèges, tandis que les neuf dixièmes des Français — bourgeois, paysans, artisans — payaient les impôts et n'avaient aucun rôle politique. Les progrès du commerce et de l'agriculture, ceux de l'industrie — en retard d'un demi-siècle sur l'industrie anglaise — étaient entravés par toutes sortes de règlements et de charges fiscales. Le chômage sévissait dans les villes. Enfin, des guerres ruineuses avaient mis la France près de la banqueroute.

Le roi Louis XVI convoqua les états généraux le 5 mai 1789. Il espérait faire approuver de nouveaux impôts par cette assemblée de représentants du clergé, de la noblesse et de la bourgeoisie ou tiers état. Mais ces derniers se réunirent séparément et firent le serment de donner une constitution à la France. Le roi dut s'incliner : les états généraux se transformèrent en une Assemblée nationale constituante, où les députés bourgeois, conduits par l'éloquent Mirabeau, travaillèrent à l'instauration d'une monarchie constitutionnelle.

Déjà, cependant, des tendances extrémistes se font jour parmi le peuple. Le 14 juillet, des Parisiens prennent d'assaut la Bastille, vieille forteresse qu'ils considèrent comme le symbole de l'absolutisme royal. L'assemblée, d'autre part, se heurte au roi qui use de son droit de veto. En 1791, Louis XVI décide de rejoindre à l'étranger la noblesse émigrée — il songe à

reconquérir son autorité par la force. Mais il est arrêté au cours de sa fuite, et ses partisans eux-mêmes se mettent à douter de sa sincérité.

Dans l'Assemblée législative qui succède à la Constituante naît un parti républicain, les girondins. La déchéance du roi est votée en août 1792, sous la pression populaire. La Convention, troisième assemblée de la Révolution, ne compte plus que des républicains. La république est proclamée, le roi envoyé à l'échafaud le 21 janvier 1793. Le pouvoir appartient bientôt à un gouvernement dictatorial : le Comité de salut public, animé par Robespierre, l'impitoyable chef des jacobins : aristocrates, prêtres, girondins, extrémistes d'autres clans, suspects, sont exécutés par centaines.

Robespierre à son tour est renversé le 27 juillet 1794, et des modérés forment un « directoire » de cinq membres, qui gouverne avec deux assemblées. Ce régime, vite discrédité, allait céder la place au consulat.

Malgré ses excès et ses insuffisances, la révolution française a fait œuvre durable. Elle a aboli les privilèges, les particularismes et les corporations de l'Ancien Régime, rédigé la Déclaration des droits de l'homme. Elle a organisé l'enseignement à tous les échelons et adopté le système décimal. En luttant contre l'Europe, les armées de la République ont préparé l'empire napoléonien. Bien que les bourgeois soient les grands vainqueurs de la Révolution, celle-ci contient en germe tout un avenir de conquêtes politiques et sociales.

En haut : Louis XVI, Mirabeau et Robespierre.

En bas : prise de la Bastille : vers midi, au cours de pourparlers, la garnison (32 Suisses et 82 invalides) tira sur la foule qui se rua à l'attaque.

Globerama

HISTOIRE DES CIVILISATIONS MENS EN WERELD, VROEGER EN NU

CASTERMAN

HET AVONTUUR VAN MENS EN WETENSCHAP

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

Le présent ouvrage est publié simultanément en
français (Casterman, Paris-Tournai)
allemand (International School, Cologne)
anglais (Odhams Press, Londres)
américain (International Graphic Society, New York)
danois (Munsgaard Scandinavisk Bogforlag)
finlandais (Munsgaard)
hollandais (Keurkoop, Rotterdam)
italien (Fratelli Fabbri, Milan)
portugais (Codex)
suédois (Munsgaard)

2e édition, 1964

KEURKOOP NEDERLAND

© ESCO PUBLISHING COMPANY

ALLE RECHTEN VOORBEHOUDEN VOOR ALLE LANDEN

Art © 1959 by Esco, Anvers

Text © 1963 by Casterman, Paris

Tous droits de traduction et de reproduction réservés.